

Forfatter: Falster, Christian

Titel: Satirer, 1720-42

Citation: Falster, Christian: "Satirer, 1720-42", i Falster, Christian: *Satirer, 1720-42*, udg. af Aage Schiøttz-Christensen, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, C.A. Reitzel, 1982, s. 146. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-falster05-shoot-idm140600518563840/facsimile.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Satirer, 1720-42

Amicus certus in re incerta cernitur

Tekstforhold

Nærværende udgave gengiver teksten i det eneste tryk, der findes – det i Holbergs »Tredie Prøve Af Ziirlige og smukke Danske Vers Over Foresatte Materie af *Ciceronem Amicus certus in re incerta cernitur*. Efter *Anonymi Invitation* og udlovede Gevinst, aflagt *In Aprili 1739*«. (Den fejlagtige akk. *Ciceronem* er originalens).

I nogle introducerende linjer meddeler Holberg følgende: »Til dette Vers findes intet Merke, hvoraf siutes, at *Autor* har allene skrevet for at bæere dette begyndte Værk og at opmuntre andre. *Poësin* og Tankerne give ogsaa tilkiende at Skribenten er en gammel og vel *exerceret Poët.*«

Noer og oplysninger

Om digtets personlige foranledning og indhold henvises til indledningen s. 44-56.

Medens den anden af digtets to episoder er selvoplevelse, er det tydeligt, at den første er fri fiktion.

Det ses af den beregnede tilrettelægning: til at begynde med skal alt gå så dårligt som muligt, hvorefter tingenes gang skal vendes til det modsatte, for at fortælleren kan få lejlighed til at anstille den kontraprøve (str. 33), der bliver det endelige bevis for episodens tesis: at egen slægt er værst. Prøven bliver mulig ved den lotterige gevinst, der er det sikre tegn på, at det hele er digt.

Kreditor er handelsmand i Lübeck (str. 18). Da det er uklart, hvor broderen tænkes at bo og drive virksomhed, bliver det svært at forklare, hvad han mener med udsigten til at komme til at slide sin tid i Altona.

Efter sammenhængen må Altona være ét af to: enten debitors *fristed* eller hans *straffestod* ((d.v.s. sted for gælds-fængsel).

Som nævnt i *Uførsø. Recom.* 3 kunne fallenter finde asylfrihed i Fredericia. I håndskreven note i Chr. Thaarups håndeksemplar af hans udgave 1840 meddeles med Rahbek som kilde, at også Altona var fristed for gældbundne folk. Dette forhold er det ikke lykkedes nærv. udgiver at få verificeret. Hypotetisk kunne man tænke sig, at broderen hidtil har boet inden for Lübecks jurisdiktion, f.eks. i Hamborg, der også var Hansestad, men så har reddet sig ved at flygte den korte vej over til Altona.

Men hvad det end er, så er det under alle omstændigheder her noget ubehageligt at skulle slide sin tid i Altona.

Overkriften: I Holbergs tryk er digtet uden titel. Benævnelsen *Om falske Venner* stammer fra de oplysninger, som pseudonymen L. – vistnok C. A. Lund – fremkom med i Rahbeks »Minerva«, 1797, (se *Danske Studier*, 1980, s. 128-29).

Amicus certus in re incerta cernitur] den visse ven skelnes i det uvisse forhold, d.e. i nøden skal man kende sine venner.

1,1: *Philotimus*] det græske navn betyder »den ærekære«. – 1,2: *Kalmuker*] denne betegnelse for medlem af centralasiatisk folk blev også brugt i betydningen: slubbert, bandit. – 1,3: *Verdens Jøde-Land*] den verden, hvor man kan blive offer for jøder i ordets diskriminerende betydning. – 1,4: *Mameluker*] egl. medlemmer af beredent korps i Ægypten. Her i betydningen: upålideligt, hyklerisk menneske, slyngel, usling. – 1,7: *de Herodianers Slegt*] herodianerne var et politisk parti, som Evangelierne slår i hartkorn med farisæerne (Mat. 22, 16. Mark. 3, 6). – 1,8: *Kosaker og Tartarer*] disse etniske grupper gjaldt som vilde, måske også røveriske, men det er uden medhold i sprogbugen, når Falster gør også dem til slyngelagtige o.lg.

4,7: *Rooer-Glas*] tørn ved roret; styring af et skib.

6,2: *Dukker*] figurer fra sukkerbagerens bod (linje 4: af

148 *Amicus certus in re incerta cernitur*

- honning ell. sukker). – 6,7: *Vællyst*] vellevned, overdådig-
hed, luksus.
- 7,2: *sukret*] skal utvivlsomt opfattes som *Sukret* – altså som
substantiv.
- 9,2: *Førpligter*] forpligtelser, løfter. – 9,7: *figter*] fægter.
- 10,7: *Hans Hustru da ey hjælp vil o.s.v. ...*] nutidslæseren
venter henvisning til samtidsforhold, men sin filolog-vane
tro går Falster i stedet til den klassiske oldtid efter eks-
empler.
- 11,2: *bas Valerium*] hos Valerius Maximus – en romersk
forfatter fra 1. årh. cf. Kr., der udgav en samling moralise-
rende anekdoter og sentenser.
- 18,3: *en Indførsels-Dom*] den insolvente var efter Danske Lov
skyldig at lide *Indførsel* i sit gods, d.v.s. give kreditor ret til
at gøre udlæg i hans ejendom. Ordet *Indførsels-Dom* anvendes
1-24-22.
- 19,6: *Manere*] kreditorer. – 19,7: *Altona*] se de indd. bem. til
nærv. satire. – Altona var dengang del af det danske
monarki.
- 22,1: *lovet for*] kautioneret for. – 22,3: *Kor*] kår.
- 23,6-7: *slog Hale i Vand med mig*] slå hale i vand med én =
bedrage, svigte vedkommende.
- 24,3: *Gældner*] debitor. – 24,3: *Mesters-Spil*] her måske =
det sidste spil kort til afgørelse af, hvem der er den
sejrende.
- 26,6: *Fæ*] de umælende, dyrene.
- 27,1: *Snuftobak*] snustobak.
- 29,7: *Latteri*] i Danmark forekommer de første lotterier 1719
og 1721.
- 30,2: *viste*] vidste. – 30,8: *Men der var ingen hiemme*] d.v.s. at
svogeren undslod sig.
- 32,3: *viste*] måske, men ikke nødvendigvis = vidste.
- 34,2-3: *Venner kiendes, ey i en Springedans*] jvf. ordsproget

- Mau* 11296: »Ven kendes i Nød og ikke i en Spring(e)-dans«. – 34,8: *Galeere*] sørøverskib.
- 36,2: *Patroner*] se note til *Leve-Regler* 37,1. – 36,4: *Limoner*] citroner og dermed beslægtede frugter. – 36,8: *Marven*] dette ord kunne også bruges om hele den indre – blødere og saftigere – del af en frugt.
- 37,7: *Lovskikked*] indrettet efter lovens forskrift. – 37,7: *Obligation*] gældsbevis.
- 38,4: *en Myndling*] nu: som en Myndling, se s. 66, punkt 3. – Bjørn Kornerup antager, at Falster i de første år i Ribe, d. v. s. før han blev gift, har været optaget i biskop Thuras hjem (*Kornerup*, note til s. 141).
- 39,3: *Paaskrift*] anbefalende udtalelser, påført ansøgningen. – 39,4: *Da til en Brud jeg beylte*] d. e. da jeg ansøgte om at blive rektor for Ribe Katedralskole. – Se note til *Ljor-sv. Recom.* 28,3.
- 40,6: *for*] i stedet for.
- 41,1-2: *Aften-Graad ... Morgen-Latter*] ordsproget »Morgentatter er ofte Aftengraad« (*Mau* 6592) vendes her om.
- 44,1-2: *Bemelte Herrer o.s.v. ...*] af patronerne var Chr. Lente død 1725, Holstein 1736, medens Fr. Rostgaard stadig var oven mulde (til 1745).
- 46,3: *Tvetuller*] tvekønnede væsener, hermafroditer. – Det forekommer mindre rigtigt, når ODS bruger nærv. sted som belæg for betydningen »billedl., ofte nedsæt. om noget, som hverken er det ene eller det andet; også: misfoster, vanskabning«, idet de mennesker, Falster her sigter til, jo faktisk er *både* det ene og det andet, både mænd og kvinder (med det sidste ord i nedsættende betydning).
- 48,4: *fiine*] elskværdige, polerede (med bitone af listig, udspøkuleret). – 48,6-8: *Oprigtig ... Forrigtig*] oversættelse af det *Candide*, *sed caute*, der var Falsters valgsprog.

Udskriften: Imprim. J. F. Ramus] den gængse formel for censurs tilladelse til trykning og offentliggørelse. Først *Imprim.* (= *imprimatur*: må trykkes), derefter den for øjeblikket fungerende censurs navn, her *J. F. Ramus* (1685-1769), der fra 1722 var professor i matematik.